

Sygn. akt IV CSK 788/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 listopada 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

w sprawie z powództwa M. K.
przeciwko BANK [...] Spółce Akcyjnej w G . o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 19 listopada 2015 r.,
skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 24 czerwca 2014 r.

**uchyła zaskarżony wyrok w punktach: 2 (drugim) i 3 (trzecim)
i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu
do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód M. K. wniósł o zasądzenie od pozwanego Banku S.A. w G. kwoty 331.960,68 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 22 kwietnia 2011 r. tytułem odszkodowania.

Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 3 grudnia 2013 r. oddalił powództwo. Ustalił, że w dniu 29 grudnia 1999 r. powód - w ramach prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej pod nazwą H. P. - zawarł z Centrum Leasingu i Finansów C. S.A. (dalej - „C. S.A.”) umowę leasingu operacyjnego, której przedmiotem były bliżej określone w umowie urządzenia czyszczące. Umowa została zawarta na okres do dnia 31 stycznia 2003 r. w zamian za zapłatę przez powoda określonych w harmonogramie opłat leasingowych. Termin zapłaty ostatniej raty został oznaczony na dzień 10 stycznia 2003 r. Jako zabezpieczenie wykonania zobowiązań wynikających z umowy powód wystawił i wręczył C. S.A. weksel własny kaucyjny *in blanco* z klauzulą bez protestu. W § 9 umowy leasingu strony zamieściły deklarację wekslową, na podstawie której C. S.A. został upoważniony do wypełnienia weksla w przypadku niewywiązania się przez powoda z warunków umowy leasingu „na sumę zobowiązań wraz z należnymi odsetkami za opóźnienie w wysokości podwójnych odsetek ustawowych na dzień płatności weksla”.

W dniu 25 czerwca 2001 r. C. S.A. oraz pozwany Bank [...] S.A. (obecnie noszący nazwę BANK [...] S.A.) zawarły umowę przelewu wierzytelności leasingowych, na podstawie której C. S.A. przeniósł na Bank wierzytelność w kwocie 173.110,40 zł przysługującą mu wobec powoda z tytułu umowy leasingu operacyjnego, obejmującą dwadzieścia rat leasingowych, poczynając od oznaczonej w harmonogramie płatności stanowiącym załącznik do umowy leasingu raty nr 17 z terminem płatności przypadającym na dzień 10 czerwca 2001 r. do raty oznaczonej nr 36 (ostatniej) z terminem płatności w dniu 10 stycznia 2003 r. Do umowy przelewu załączona została m.in. umowa leasingu operacyjnego oraz weksel własny wystawiony przez powoda, indosowany przez C. S.A. na pozwany Bank. C. S.A. doręczył powodowi zawiadomienie o powyższym przelewie.

W dniu 12 listopada 2001 r. C. S.A. wypowiedział powodowi umowę leasingu i w dniu 3 grudnia 2001 r. wezwał go do zapłaty kwoty 10.718,13 zł. W dniu 3 lutego 2003 r. C. S.A. wezwał powoda do zapłaty kwoty 163.258,79 zł, jako rozliczenia

umowy leasingu. Do wezwania załączone zostało rozliczenie, z którego wynika jednak, że tylko jedna opłata leasingowa nie została przez powoda uregulowana. Z kolei pozwany, pismem z dnia 17 października 2001 r., a następnie pismami z dnia 24 października 2001 r. i 7 grudnia 2001 r., zawiadomił powoda o zawarciu z C. S.A. umowy przelewu wierzytelności leasingowych oraz stanowczo wyłączał uprawnienia C. S.A do jakichkolwiek świadczeń, żądając wpłacania rat leasingowych na swój rachunek i informując o posiadaniu wystawionego przez powoda weksla *in blanco* indosowanego przez C. S.A. na Bank S.A., z zagrożeniem dochodzenia należności przeciwko powodowi z posiadanego weksla.

Roszczenie pozwanego z tytułu umowy leasingu przedawniło się w dniu 10 stycznia 2006 r. W listopadzie 2006 r. weksel *in blanco*, stanowiący zabezpieczenie roszczeń z tej umowy, został wypełniony przez poprzednika prawnego pozwanego na kwotę 238.031,85 zł, płatną w dniu 8 listopada 2006 r. Pozwany nie zawiadomił jednak powoda o wypełnieniu weksla i nie wezwał go do zapłaty sumy wekslowej.

W dniu 25 stycznia 2008 r. pomiędzy pozwanym a C. S.A. została zawarta ugoda pozasądowa, na mocy której pozwany przelał zwrótnie na C. S.A. m.in. wierzytelność wobec powoda. Zgodnie z § 5 pkt 11 tej ugody, pozwany zobowiązał się do przekazania niezwłocznie po zawarciu ugody weksli wystawionych przez leasingobiorców tytułem zabezpieczenia spłaty wierzytelności objętych zwrótnym przelewem, opatrzonych indosem na rzecz C. S.A. z datą zawarcia ugody i klauzulą „bez obliga”. Na podstawie tej ugody pozwany dokonał w dniu 25 stycznia 2008 r. indosu weksla wystawionego przez powoda na rzecz C. S.A.

Umową z dnia 20 marca 2008 r., C. S.A. przeniósł na rzecz A.-P. A. K. spółkę jawną wszelkie prawa przysługujące jej z tytułu weksli wskazanych w zestawieniu, stanowiących załącznik do tej umowy, w tym z weksla własnego wystawionego przez powoda. Nabywca wystąpił przeciwko powodowi o zapłatę, uzyskując nakaz zapłaty, na mocy którego nakazano powodowi, aby w ciągu dwóch tygodni od doręczenia nakazu zapłacił na rzecz A.-P. A. K. spółki jawnej kwotę 238.031,85 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 9 listopada 2006 r. Powód złożył zarzuty od tego nakazu, podnosząc m.in. zarzut przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego. Sąd Okręgowy w W., wyrokiem z dnia 5 maja 2010 r.,

sygn. akt ... 115/09, utrzymał nakaz w mocy w części dotyczącej zapłaty kwoty 238.031,85 zł, a ponadto zasądził od powoda na rzecz A.-P. A. K. spółki jawnej odsetki ustawowe od tej kwoty od dnia 15 września 2008 r. do dnia zapłaty i kwotę 19.118 zł tytułem kosztów procesu. Powód cofnął złożoną przez siebie apelację od powyższego wyroku.

W dniu 6 grudnia 2010 r. powód uiszczył na rzecz A. K. kwotę 331.960,68 zł, na którą składa się kwota 238.031,85 zł z tytułu należności głównej, odsetki w wysokości 67.959,72 zł, liczone od dnia 15 września 2008 r. do dnia 6 grudnia 2010 r., kwota 19.118 zł tytułem zasądzonych kosztów procesu oraz kwota 6851,11 zł uiszczona tytułem kosztów zastępstwa procesowego przed sądem drugiej instancji.

Sąd Okręgowy, uwzględniając ustalony stan faktyczny, uznał za nieuzasadniony, podniesiony przez pozwanego, zarzut przedawnienia dochodzonego przez powoda roszczenia. W razie przyjęcia deliktowej podstawy odpowiedzialności pozwanego roszczenie powoda przedawniałoby się zgodnie z art. 442¹ k.c. W takiej sytuacji bieg trzyletniego terminu przedawnienia rozpoczął się od daty uiszczenia przez powoda należności wynikających z wyroku Sądu Okręgowego, tj. od dnia 6 grudnia 2010 r., ponieważ wtedy doznał on szkody w swoim majątku. Dochodzone roszczenie przedawniłoby się więc w dniu 7 grudnia 2013 r. Natomiast w przypadku przyjęcia odpowiedzialności opartej na art. 471 k.c. termin przedawnienia roszczenia wynosi dziesięć lat, a zatem również w oparciu o tę podstawę prawną roszczenie powoda nie uległoby przedawnieniu.

Powód wykazał, że poniósł szkodę związaną z koniecznością uiszczenia na rzecz A.-P. A. K. spółki jawnej kwoty zasądzonej wyrokiem z dnia 5 maja 2010 r. Wysokość szkody obejmowała kwotę 238.031,85 zł zapłaconą tytułem należności głównej, zapłacone odsetki w wysokości 67.959,72 zł oraz kwotę 19.118 zł tytułem zasądzonych w wyroku kosztów procesu. Nieuzasadnione było objęcie żądaniem kwoty 6.851,11 zł uiszczonej przez powoda tytułem kosztów zastępstwa procesowego przed sądem drugiej instancji. Kwota ta nie znajduje podstawy w treści orzeczenia, a obowiązek jej zapłaty nie wynika z żadnego innego dokumentu.

Powód wykazał również, iż weksel został wypełniony przez pozwanego po terminie przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego. Roszczenie ze

stosunku podstawowego, zabezpieczone wekslem *in blanco*, przedawniło się w dniu 10 stycznia 2006 r.

Sąd Okręgowy uznał jednak, że powód nie udowodnił adekwatnego związku przyczynowego między działaniem pozwanego, tj. wypełnieniem przez niego weksla po terminie przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego, a przeniesieniem tego weksla w drodze indosu przez C. S.A. na A.-P. A. K. spółkę jawną. Sam fakt wypełnienia weksla po terminie przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego nie spowodował szkody u powoda. Gdyby pozwany dochodził należności z wypełnionego przez siebie weksla, powód miałby możliwość powołania się w toku postępowania na zarzuty o charakterze osobistym, w tym na przedawnienie roszczenia ze stosunku podstawowego. Również przeniesienie przez pozwanego weksla na C. S.A. nie było działaniem bezprawnym. W dacie cesji zwrotnej i w dacie dokonania indosu weksla powód nadal posiadał zobowiązania z tytułu niespłaconych rat leasingowych. Na podstawie ugody z dnia 25 stycznia 2008 r. pozwany przeniósł zwrotnie na rzecz C. S.A. przysługującą mu niezaspokojoną wierzytelność z umowy leasingu w stosunku do powoda wraz z wszystkimi związanymi z nią prawami i zabezpieczeniami, w tym zabezpieczeniem w postaci weksla. Na mocy § 5 ust. 11 tej ugody pozwany był zobowiązany wydać C. S.A. wystawiony przez powoda weksel. Był też zobowiązany do naniesienia na nim indosu. Pozwany nie dokonał zbycia weksla w celach zarobkowych, a jedynie wypełnił zobowiązanie wynikające z zawartej ugody. Indos został przy tym dokonany na spółkę, która była wierzycielem powoda ze stosunku podstawowego wynikającego z umowy leasingu. Nabywca weksla powinien więc posiadać wiedzę na temat aktualnych zobowiązań powoda, w tym o przedawnieniu jego roszczenia ze stosunku podstawowego.

Pozwany nie odpowiada natomiast za dokonanie przez C. S.A. dalszego indosu weksla na osobę trzecią bez upewnienia się co do jego wypełnienia zgodnie z deklaracją wekslową. Zgodnie z art. 361 § 1 k.c., zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialności tylko za normalne działania i zaniechania, z którego szkoda wynikła. Dopiero dokonanie dalszego indosu weksla na osobę trzecią przez C. S.A. bez upewnienia się co do jego wypełnienia zgodnie z deklaracją wekslową

pozbawiło powoda możliwości podnoszenia tego zarzutu, a tym samym naraziło go na szkodę. Czynność ta pozostawała poza wpływem pozwanego.

W konsekwencji Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie powoda nie zasługuje na uwzględnienie zarówno na podstawie art. 415 k.c., jak i art. 417 k.c.

Apelacja powoda wniesiona od wyroku Sądu pierwszej instancji w części oddalającej powództwo co do kwoty 325.110 zł wraz z odsetkami została oddalona przez Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 24 czerwca 2014 r. Sąd ten uznał za prawidłowe ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji. Przyjął, że podstawę oceny roszczenia powoda stanowić powinny jedynie przepisy o odpowiedzialności kontraktowej (art. 471 k.c.). Nie ma natomiast podstaw do przyjęcia, że ewentualne bezprawne zachowanie pozwanego mogło stanowić czyn niedozwolony, uzasadniający zastosowanie art. 415 k.c. do oceny żądania powoda. Między powodem a jego kolejnymi wierzycielami istniał stosunek prawny, a podstawy obowiązku odszkodowawczego pozwanego powód upatrywał w naruszeniu treści tego stosunku, a mianowicie w uzupełnieniu weksla przez pozwanego niezgodnie z deklaracją wekslową z uwagi na dokonanie tej czynności już po przedawnieniu roszczenia ze stosunku podstawowego, w związku z którym został wystawiony ten weksel i wręczony remitentowi w osobie C. S.A. Stosunkiem tym była umowa leasingowa z dnia 25 grudnia 1999 r. Oceny bezprawności zachowania pozwanego dokonywać zatem należy pod kątem zgodności tego zachowania z treścią stosunku prawnego istniejącego w chwili wypełnienia weksla między powodem a pozwanym jako posiadaczem weksla *in blanco*. W takiej sytuacji nie ma podstaw do przyjęcia, że w sprawie chodzić może o czyn niedozwolony pozwanego, czyli o jego zachowanie niemające związku z treścią stosunku prawnego łączącego go z powodem w chwili uzupełnienia weksla.

Zasadnicze znaczenie w sprawie ma kwestia istnienia związku przyczynowego między wypełnieniem przez pozwanego weksla a wyrządzeniem powodowi szkody. Dla jego stwierdzenia podstawowe znaczenie ma ustalenie, że pozwany, uzupełniając weksel *in blanco* wystawiony przez powoda, określił datę jego płatności na dzień 8 listopada 2006 r. Skutki upływu terminu płatności weksla dla możliwości jego przenoszenia przez indos zostały uregulowane w art. 20 pr. wekslowego, zgodnie z którym indos po terminie płatności ma te same skutki,

co indos przed tym terminem, jednak indos po proteście z powodu niezapłacenia lub po upływie terminu, ustanowionego dla protestu, ma tylko skutki zwykłego przelewu, przy czym aż do przeprowadzenia dowodu przeciwnego indos bez daty uważa się za dokonany przed upływem terminu, ustanowionego dla protestu. Po oznaczonym w wekslu terminie płatności zostały dokonane dwa spośród trzech znajdujących się na nim indosów - w dniu 25 stycznia 2008 r. dokonany przez pozwanego na rzecz C. S.A. oraz indos dokonany przez C. S.A. na rzecz A.-P. A. K. spółkę jawną. Ten ostatni indos został wprawdzie dokonany bez daty, ale z zebranego materiału dowodowego wynika, że nastąpił on po terminie płatności weksla. Z artykułu 20 pr. wekslowego wynika, że dopiero dokonanie indosu po proteście lub po upływie terminu ustanowionego do jego dokonania zmienia się charakter indosu, ponieważ ma on w takiej sytuacji skutki tylko zwykłego przelewu. Jest to tzw. indos poteterminowy mający skutki zwykłego przelewu. Także po terminie płatności i po proteście dopuszczalne jest przenoszenie weksla przez indos, natomiast inne są jego skutki, ponieważ nie daje on posiadaczowi weksla legitymacji formalnej, zgodnie z art. 16 i art. 17 pr. wekslowego, lecz rodzi skutki zwykłego przelewu, do którego zastosowanie ma art. 513 k.c. Na równi z dokonaniem protestu lub z upływem terminu, w jakim powinien on być dokonany, traktuje się sytuację, w której posiadacz weksla został zwolniony z obowiązku dokonania protestu w wyniku zamieszczenia na wekslu klauzuli „bez protestu”, „bez kosztów” lub innej równoznacznej klauzuli. Oznacza to, że w związku z oznaczeniem terminu płatności weksla na dzień 8 listopada 2006 r. i bezskutecznym upływem terminu jego płatności, ponieważ weksel nie został wykupiony przez powoda ani w tym terminie, ani w jednym z następujących po nim dwóch dni powszednich, zastosowanie miał art. 20 zd. 2 pr. wekslowego. Zatem zarówno indos dokonany w dniu 24 stycznia 2008 r. przez pozwanego na rzecz C. S.A., jak i późniejszy indos dokonany przez C. S.A. na rzecz A.-P. A. K. spółkę jawną, miały skutki jedynie zwykłego przelewu. Z tej przyczyny M. K., jako dłużnik wekslowy, w sprawie ... 115/09 Sądu Okręgowego w W., wbrew odmiennemu pogładowi tego Sądu, był uprawniony do podnoszenia przeciwko A.-P. A. K. spółce jawnej, jako posiadaczowi weksla, na podstawie art. 513 k.c. wszelkich zarzutów ze stosunku osobistego łączącego go z remitentem, w tym zarzutu

przedawnienia roszczenia z tego stosunku (tzw. stosunku podstawowego) i wypełnienia weksla po przedawnieniu roszczenia. Z tych względów M. K. nie został pozbawiony przez pozwanego możliwości podnoszenia przeciwko ostatniemu posiadaczowi wszelkich zarzutów ze stosunku prawnego łączącego go z poprzednimi posiadaczami weksla.

Powód trafnie podnosił takie zarzuty w sprawie ... 115/09, ale nie zostały one uwzględnione przez Sąd Okręgowy rozstrzygający sprawę w pierwszej instancji. Powód złożył wprawdzie apelację od wydanego wyroku, ale następnie cofnął ją, wskutek czego nie została ona merytorycznie rozpoznana przez sąd odwoławczy. W związku z tym pozwany zasadnie podniósł, że powód błędnie zrezygnował z zaskarżenia niekorzystnego dla niego wyroku, na podstawie którego zapłacił następnie kwotę, którą wskazał obecnie jako swoją szkodę.

Skoro powód mógł podnosić przeciwko ostatniemu posiadaczowi na podstawie art. 513 k.c. wszelkie zarzuty wynikające ze stosunku podstawowego, to dla wyrządzenia mu szkody nie ma żadnego znaczenia ani fakt wypełnienia weksla przez pozwanego po terminie przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego, który był zabezpieczony przez ten weksel, ani jego indosowanie na rzecz C. S.A. w wykonaniu ugody z dnia 25 stycznia 2008 r. Przyczyną szkody objętej dochodzonym w sprawie żądaniem nie było więc wypełnienie weksla przez pozwanego po terminie przedawnienia zobowiązania ze stosunku podstawowego, a następnie przeniesienie go na dalsze podmioty przez indos, lecz to, że w sprawie wytoczonej powodowi przez ostatniego posiadacza weksla niezasadnie nie zostały uwzględnione podniesione przez niego zarzuty ze stosunku osobistego z uwagi na błędne uznanie, że w sprawie miały zastosowanie przepisy art. 16 i art. 17 pr. wekslowego, zamiast art. 513 k.c. w zw. z art. 20 pr. wekslowego. Okoliczności te nie mogą jednak obciążać pozwanego, który nie miał żadnego wpływu na to, że w innej sprawie nie zostały uwzględnione słusznie podniesione przez powoda zarzuty ze stosunku osobistego z poprzednimi posiadaczami weksla. Mimo odmiennej oceny prawnej, ostatecznie Sąd Apelacyjny uznał za trafne stanowisko Sądu Okręgowego, że nie zachodził adekwatny związek przyczynowy między zachowaniem pozwanego w postaci wypełnienia weksla po terminie przedawnienia roszczeń wynikających z umowy leasingowej z dnia 29 grudnia

1999 r. i przeniesienia tego weksla przez indos na rzecz C. S.A. a zaplaceniem przez powoda sumy wekslowej na rzecz ostatniego posiadacza weksla. Z tych wzglédów oddalil apelacje jako bezzasadna.

Wyrok Sadu Apelacyjnego zostal zaskarzony w calosci skarga kasacyjna przez powoda, który w ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. zarzucil naruszenie art. 365 § 1 k.p.c. Natomiast w ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. zarzucil naruszenie art. 361 § 1 k.c. oraz art. 415 k.c. w zw. z art. 473 § 2 k.c. Powolujac sie na te zarzuty, wniost o uchylenie zaskarzonego wyroku Sadu Apelacyjnego i przekazanie sprawy temu Sadowi do ponownego rozpoznania, wzglednie uwzglédnienie powództwa przez zasádenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 325.109,57 zł wraz z odsetkami ustawowymi.

Sad Najwyzszy zwazyl, co nastepuje:

Zarzut naruszenia art. 365 § 1 k.p.c. powód uzasadnil oparciem zaskarzonego orzeczenia na przeslance niezgodnosci z prawem wczesniejszego, prawomocnego wyroku Sadu Okregowego w W. z dnia 5 maja 2010 r. o sygn. akt ... 115/09, przesadzajacego o braku mozliwosci podnoszenia przez powoda skutecznych wobec posiadacza weksla zarzutów opartych na tzw. stosunku podstawowym. Sad Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarzonego wyroku odmiennie niz przyjal to Sad Okregowy w W. w prawomocnym wyroku z dnia 5 maja 2010 r. ocenil, ze M. K. jako pozwany w sprawie, która zakonczyła sie tym wyrokiem, móg skutecznie bronil sie zarzutem przedawnienia dochodzonej przez posiadacza weksla wierzytelnosci, a wiec zarzutem o charakterze osobistym wynikajacym ze stosunku podstawowego (umowy leasingu), z której ta wierzytelnosć wynikała. Zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c., orzeczenie prawomocne wiazze nie tylko strony i sad, który je wydal, lecz rowniez inne sady oraz inne organy panstwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych takze inne osoby. Oddziaływanie tego przepisu - okreslajacego tzw. pozytywny aspekt prawomocnosci materialnej - nastepuje w innych postepowaniach sadowych niz to, w którym orzeczenie wydano, uniemozliwiajac odmiennie rozstrzygnięcie tej samej sprawy w kolejnych postepowaniach, w których zagadnienie rozstrzygnięte

w prawomocnym wyroku stanowi kwestię wstępną (prejudycjalną). W takich sytuacjach niedopuszczalna jest ponowna analiza prawna tej samej kwestii, a sądy są obowiązane uwzględnić prawomocne orzeczenie w ramach podstawy orzekania w kolejnych postępowaniach. W ten sposób ochrona prawna udzielona stronie na podstawie prawomocnego wyroku uzyskuje cechę stabilności i nie może być podważona w innym postępowaniu. Należy jednak podkreślić, że skutki prawomocnego wyroku, wynikające z art. 365 § 1 k.p.c., zachodzą, co do zasady, przy tożsamości stron postępowania przy jednoczesnym braku tożsamości przedmiotu postępowania. Chodzi więc o przypadki, gdy w postępowaniu zakończonym prawomocnym wyrokiem, jak również w kolejnym postępowaniu występują w charakterze stron te same podmioty (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2014 r., I UK 329/13, OSNP 2015, nr 5, poz. 69, z dnia 27 marca 2014 r., III UK 115/13, nie publ., z dnia 26 czerwca 2014 r., III CSK 192/13 oraz z dnia 20 stycznia 2015 r., V CSK 210/14, nie publ.). Wyjątkowo, gdy przepis tak stanowi skutki prawomocnego wyroku rozciągają się także na osoby trzecie. Chodzi o przypadki tzw. rozszerzonej prawomocności materialnej (por. np. art. 58, art. 435, art. 887 § 2 k.p.c., art. 42 § 9 ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze, jedn. tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm.). Niekiedy też skutki przewidziane w art. 365 § 1 k.p.c. rozciągają się na osoby trzecie mimo braku przepisu szczególnego, gdy taki skutek wynika z istoty relacji łączącej osobę trzecią ze stronami postępowania sądowego lub co do przedmiotu sporu sądowego.

Ponieważ nie zachodziła tożsamość podmiotowa stron postępowania, w którym zapadł wyrok zaskarżony skargą kasacyjną oraz stron postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem z dnia 5 maja 2010 r. o sygn. akt ... 115/09 wydanym przez Sąd Okręgowy w W., który nie korzystał także z rozszerzonej prawomocności materialnej, Sąd Apelacyjny, rozpoznając sprawę z powództwa M. K. przeciwko Bank [...] S.A. w G., mógł inaczej ocenić niż Sąd Okręgowy w sprawie ... 115/09 możliwość skutecznego podnoszenia w tym postępowaniu przez M. K. przeciwko ostatniemu posiadaczowi weksla, występującemu przeciwko niemu o zapłatę na podstawie weksla, zarzutu osobistego przedawnienia roszczenia wynikającego ze stosunku podstawowego zabezpieczonego wekslem *in blanco*

uzupełnionym i indosowanym przez pozwanego. Z tych względów zarzut naruszenia art. 365 § 1 k.p.c. na skutek dokonania przez Sąd Apelacyjny nieuprawnionej oceny prawnej, według której powód miał prawo podnieść skutecznie zarzut osobisty przedawnienia roszczenia mającego swe źródło w stosunku podstawowym w sporze z posiadaczem weksla A.-P. A. K. spółką jawną zakończonym prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w W. w dniu 5 maja 2010 r., był nieuzasadniony.

Skarżący trafnie zarzucił naruszenie art. 415 k.c. przez wadliwe przyjęcie, że działanie pozwanego obejmujące uzupełnienie weksla *in blanco* niezgodnie z treścią porozumienia (deklaracją wekslową) i jego przeniesienie przez indos nie mogło stanowić działania bezprawnego uzasadniającego zastosowanie tego przepisu do oceny odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego. W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, że uzupełnienie weksla *in blanco* wręczonego w celu zabezpieczenia roszczenia, dokonane po upływie terminu przedawnienia roszczenia zabezpieczonego tym wekslem nie mieści się w granicach upoważnienia do wypełnienia weksla. Treścią upoważnienia objęte jest jedynie uzupełnienie weksla *in blanco* przed upływem terminu przedawnienia roszczenia podlegającego zabezpieczeniu. W sytuacjach, w których zastrzeżono, iż wręczony weksel *in blanco* może być uzupełniony w każdym czasie, chodzi jedynie o dowolną chwilę przed upływem terminu przedawnienia roszczenia podlegającego zabezpieczeniu (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 października 1971 r., II CR 277/71, OSP 1971 r., nr 7-8, poz. 139, z dnia 9 września 2004 r., II CK 499/03, Glosa 2005, nr 4, s. 38, z dnia 19 listopada 2004 r., V CK 228/04, OSP 2005, nr 11, poz. 130, z dnia 9 grudnia 2004 r., II CK 170/04, nie publ., z dnia 30 listopada 2005 r., III CK 274/05, nie publ., z dnia 15 lutego 2006 r., IV CSK 15/05, nie publ., z dnia 14 lipca 2006 r., II CSK 75/06, nie publ., z dnia 19 października 2006 r., V CSK 205/06, nie publ., z dnia 19 grudnia 2007 r., V CSK 323/07, nie publ., z dnia 14 lutego 2008 r., II CSK 522/07, nie publ., z dnia 15 maja 2008 r., I CSK 548/07, nie publ., z dnia 11 sierpnia 2010 r., I CSK 616/09, nie publ. I z dnia 1 grudnia 2010 r., I CSK 181/10, nie publ. oraz z dnia 4 września 2014 r., II CSK 478/13, nie publ.). Sąd drugiej instancji przyjął, że uzupełnienie weksla *in blanco*, dokonane po

upływie terminu przedawnienia roszczenia podlegającego zabezpieczeniu, a więc niezgodnie z porozumieniem zawartym z wystawcą weksła, wprawdzie naruszało porozumienie co do warunków uzupełnienia weksła, ale takie działanie nie może być uznane za czyn niedozwolony, a w konsekwencji nie może być podstawą odpowiedzialności odszkodowawczej na podstawie art. 415 k.c. Zgodnie jednak z art. 443 k.c., okoliczność, że działanie lub zaniechanie, z którego szkoda wynikła, stanowiło niewykonanie lub nienależyte wykonanie istniejącego uprzednio zobowiązania, nie wyłącza roszczenia o naprawienie szkody z tytułu czynu niedozwolonego, chyba że z treści istniejącego uprzednio zobowiązania wynika co innego. W orzecznictwie przyjmuje się, że niewykonanie zobowiązania samo przez się nie może być uznane za działanie bezprawne w rozumieniu przepisów regulujących odpowiedzialność *ex delicto* (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 października 1997 r., III CKN 202/97, OSNC 1998, nr 3, poz. 42). Taka kwalifikacja jest uzasadniona wtedy, gdy jednocześnie niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania stanowi naruszenie obowiązku powszechnego, ciężącego na każdym podmiocie, tj. gdy jednocześnie narusza ogólne, obowiązujące powszechnie, wszystkich i zawsze, nakazy i zakazy wynikające z norm prawa, zasad współżycia społecznego lub dobrych obyczajów i to bez względu na istniejący między stronami stosunek zobowiązaniowy oraz jego zakres (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 1974 r., I PR 415/73, OSN 1975, nr 4, poz. 95, z dnia 3 czerwca 1981 r., IV CR 18/81, nie publ., z dnia 10 października 1997 r., III CKN 202/97 oraz z dnia 21 maja 2015 r., IV CSK 539/14, nie publ.). W takim wypadku powołany art. 443 k.c. dopuszcza zbieg roszczenia z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania i roszczenia z tytułu czynu niedozwolonego.

Zakaz wypełniania weksli *in blanco* po terminie przedawnienia roszczeń, które weksle te zabezpieczają wyprowadzić można już z analizy przedstawionych wyżej orzeczeń Sądu Najwyższego, według których na gruncie obowiązujących przepisów prawa wekslowego, niezależnie od zwrotów użytych w porozumieniach towarzyszących wręczeniu weksli *in blanco* mogą być one uzupełnione jedynie przed upływem terminu przedawnienia roszczenia podlegającemu zabezpieczeniu. Jest to stanowisko uniwersalne, a nie jedynie aktualne, w konkretnych

okolicznościach faktycznych spraw, w których zapadły orzeczenia Sądu Najwyższego. Za takim rozstrzygnięciem przemawiał m.in. wzgląd na potrzebę ochrony dłużnika przed zobowiązaniem bezterminowym (art. 365¹ k.c.) i wyjątkowo wysokie ryzyko, jakie stwarza dla niego weksel *in blanco*. Niezależnie jednak od tego zakaz wypełniania weksli *in blanco* po terminie przedawnienia zabezpieczonego nim roszczenia i obrotu takim wekslem wyprowadzić należy z bezwzględnie obowiązujących przepisów prawa karnego. Zgodnie bowiem z art. 270 § 2 k.k., odpowiedzialności karnej podlega ten, kto wypełnia blankiet, opatrzony cudzym podpisem, niezgodnie z wolą podpisanego i na jego szkodę albo takiego dokumentu używa (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 24 października 2012 r., II Aka 290/12, nie publ.). Bez znaczenia przy tym pozostaje okoliczność, że pozwany jako osoba prawna nie ponosi odpowiedzialności karnej. Uwzględniając powyższe można przyjąć, że istnieje powszechnie obowiązujący zakaz wypełniania weksli *in blanco* w razie przedawnienia zabezpieczonych nimi roszczeń, niezgodnie z wolą wyrażoną w porozumieniach wekslowych, na szkodę zobowiązanych i wykorzystywania ich w obrocie. Naruszenie tych zakazów oznacza działanie bezprawne w rozumieniu przepisów o odpowiedzialności za czyn niedozwolony. Nie można więc odrzucić *a limine*, jak przyjął to Sąd Apelacyjny, że wypełnienie weksla *in blanco* niezgodnie z treścią porozumienia, a następnie jego indosowanie może być uznane za czyn niedozwolony, o którym mowa w art. 415 k.c.

Bezzasadny jest zarzut naruszenia art. 473 § 2 k.c., zgodnie z którym nieważne jest zastrzeżenie, iż dłużnik nie będzie odpowiedzialny za szkodę, którą może wyrządzić wierzycielowi umyślnie. Po pierwsze, z ustalonych w sprawie okoliczności nie wynika, aby zawarta została umowa zawierająca zastrzeżenie wyłączające odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną umyślnie powodowi, co aktualizowałoby potrzebę oceny tego postanowienia umownego przez pryzmat tego przepisu. Po drugie, wynikająca z niego bezwzględnie obowiązująca zasada ponoszenia przez sprawcę szkody odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną wierzycielowi umyślnie, której nie można wyłączyć nawet porozumieniem stron, nie oznacza, że badając istnienie przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej - na podstawie art. 471 k.c. lub art. 415 k.c. - odpada konieczność ustalenia istnienia

pomiędzy czynem a szkodą adekwatnego związku przyczynowego, który obok winy, nawet umyślnej, jest niezbędną przesłanką odpowiedzialności odszkodowawczej.

Za uzasadniony natomiast uznać należy zarzut naruszenia art. 361 § 1 k.c. na skutek przyjęcia, że pomiędzy uzupełnieniem weksla *in blanco* kwotą, co do której roszczenie o jej zapłatę ze stosunku podstawowego uległo przedawnieniu i wprowadzeniu takiego weksla do obiegu a szkodą poniesioną przez dłużnika wekslowego na skutek zapłaty posiadaczowi weksla należności ujętej w tym wekslu, nie zachodzi adekwatny związek przyczynowy. Zgodnie z powołanym przepisem, zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła. Pomiedzy wypełnieniem przez pozwanego weksla *in blanco* oraz jego przeniesieniem na inny podmiot a szkodą polegającą na zapłacie przez powoda kwoty zasądzonej od niego prawomocnym wyrokiem z dnia 5 maja 2010 r. Sądu w W. zachodzi związek o charakterze kauzalnym. Wyrok został bowiem wydany na podstawie weksla wypełnionego przez pozwanego. Gdyby pozwany nie wypełnił weksla *in blanco* i nie przeniósł go na inny podmiot powołany wyrok nie zapadłby, a w konsekwencji powód nie poniósłby szkody polegającej na zapłacie zasądzonej od niego na rzecz posiadacza weksla A.-P. A. K. spółki jawnej. Samo powiązanie kauzalne (obiektywne) pomiędzy określonym zdarzeniem będącym źródłem szkody a szkodą - weryfikowane za pomocą testu *sine qua non* - nie jest jednak wystarczające do przyjęcia istnienia normalnego związku przyczynowego, o którym mowa w art. 361 § 1 k.c. Co do zasady, pomiędzy wypełnieniem niezgodnie z porozumieniem wekslowym weksla *in blanco* kwotą obejmującą wierzytelności wynikające ze stosunku podstawowego, co do których roszczenie uległo przedawnieniu i wprowadzeniu takiego weksla przez indos do obrotu a szkodą poniesioną w następstwie zapłaty przez dłużnika wekslowego należności ujętej w wekslu na podstawie wyroku sądu zasądzającego tę należność na rzecz posiadacza weksla, zachodzi adekwatny związek przyczynowy. Ustalenie, że zachodzi normalny związek przyczynowy wymaga zbadania, czy gdyby dane zdarzenie nie wystąpiło, powstałby określony skutek (warunek *sine qua non*) oraz, czy pojawienie się przyczyny badanego rodzaju zwiększa prawdopodobieństwo wystąpienia rozpatrywanego skutku, poprzez jej współistnienie i współdziałanie z innymi czynnikami, co jest równoznaczne

z wystąpieniem normalnego związku przyczynowego (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2012 r., I CSK 665/11, nie publ.). Ze względu na cechy i funkcje weksla oraz ułatwienia dowodowe, wynikające z przepisów prawa wekslowego oraz kodeksu postępowania cywilnego, w świetle zasad wiedzy i doświadczenia życiowego legitymowanie się wypełnionym wekslem obejmującym kwotę pieniężną, co do której roszczenie ze stosunku podstawowego uległo przedawnieniu, znacznie zwiększa prawdopodobieństwo powstania szkody w postaci konieczności zapłaty tej należności przez wystawcę weksla w stosunku do sytuacji, w której wierzyciel może dochodzić tych samych wierzytelności od dłużnika, ale z powołaniem się wyłącznie na stosunek podstawowy.

Istnienia adekwatnego związku przyczynowego nie wyłącza brak bezpośredniego powiązania kauzalnego pomiędzy szkodą a jej przyczyną oraz to, że jest to związek przyczynowy złożony, wielocząłowy (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2002 r., IV CKN 826/00, nie publ., z dnia 18 maja 2000 r., III CKN 810/98, nie publ., z dnia 6 września 2012 r., I CSK 27/12, nie publ. oraz z dnia 4 października 2012 r., I CSK 665/11). Sąd Apelacyjny nie analizując bliżej kwestii istnienia wielocząłowego adekwatnego związku przyczynowego w okolicznościach sprawy przyjął, że jego istnienie wyłączyło to, że do łańcucha związku przyczynowego pomiędzy wypełnieniem przez pozwanego weksla *in blanco* i jego indosowaniem na inny podmiot a szkodą poniesioną przez powoda włączyły się w istocie niezależne od pozwanego, przyczyny, którymi były - błędne rozstrzygnięcie sprawy zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 5 maja 2010 r. oraz zaniechanie przez M. K., jako pozwanego w sprawie z powództwa A.-P. A. K. spółki jawnej, właściwej obrony przez bezzasadne cofnięcie apelacji wniesionej od wskazanego wyżej wyroku, mimo że indosy wypełnionego przez pozwanego weksla na rzecz C. S.A., a następnie na rzecz A.-P. A. K. spółkę jawną, wywołały jedynie skutki zwykłego przelewu, a tym samym M. K. zachował prawo podnoszenia skutecznych zarzutów osobistych (w tym przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego) przeciwko posiadaczowi weksla. W piśmiennictwie wskazano, że związek pośredni ma charakter kauzalny, gdy do jego przebiegu nie włączy się przyczyna postronna, której nie można przypisać dłużnikowi. Oceny Sądu Apelacyjnego nie można jednak uznać za

prawkłową w sytuacji, w której Sąd zaniechał ustalenia przebiegu postępowania sądowego zakończanego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 5 maja 2010 r., w szczególności, czy w postępowaniu tym brał udział Bank [...] S.A. w G. względnie, czy został przypozwany, co ma znaczenie w świetle art. 82 k.p.c. oraz art. 82 w zw. z art. 85 k.p.c. dla oceny, czy pozwany zachował wobec powoda prawo do podnoszenia zarzutów uwzględnionych przez Sąd Apelacyjny. Kwestia ta, rzutuująca na prawidłowość materialnoprawnej oceny istnienia adekwatnego związku przyczynowego, pozostała jednak poza sferą ustaleń i ocen Sądu drugiej instancji.

Niezależnie od powyższego należy zwrócić uwagę, że powód M. K., jako pozwany w sprawie zakończanej wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 5 maja 2010 r. podjął właściwą obronę, podnosząc zarzut przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego zabezpieczonego wekslem *in blanco*. Mimo podjętej obrony, z przyczyn od niego niezależnych zarzut ten nie został uwzględniony przez Sąd rozpoznający sprawę. W tej sytuacji zaniechanie przez niego kontynuowania postępowania apelacyjnego, na skutek cofnięcia złożonej apelacji, nie można ujmować jako zdarzenia eliminującego adekwatny związek przyczynowy pomiędzy uzupełnieniem weksla *in blanco* po terminie przedawnienia zabezpieczonych nim roszczeń i jego indosowaniem a szkodą poniesioną na skutek zapłaty należności ujętych w wekslu przez jego wystawcę, a co najwyżej jako współprzyczynę powstania szkody, co może uzasadniać zastosowanie art. 362 k.c.

W przypadku związku przyczynowego wielocłonowego i pośredniego należy ocenić, czy określone bezprawne działanie (zaniechanie), które bezpośrednio nie spowodowało szkody stworzyło jednak warunki do powstania innych zdarzeń, z których dopiero ostatnie stało się bezpośrednio przyczyną szkody. W tym kontekście podnieść należy, iż Sąd Apelacyjny zaniechał oceny, czy uzupełnienie weksla *in blanco* po terminie przedawnienia zabezpieczonych nim roszczeń i jego indosowanie po terminie płatności, mimo że wywołało jedynie skutki zwykłego przelewu nie stworzyło jednak warunków do powstania szkody przez to, że zwiększało ryzyko (prawdopodobieństwo) wykorzystania tego weksla do dochodzenia tych należności w oderwaniu od treści stosunku podstawowego oraz odmiennej, od przyjętej przez Sąd Apelacyjny, oceny możliwości skutecznego

podnoszenia przez powoda, jako wystawcy weksla, wobec jego posiadacza zarzutu przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego. Podkreślić bowiem należy, że o istnieniu adekwatnego związku przyczynowego przesądza już to, że zwiększa się prawdopodobieństwo wystąpienia danego skutku w razie zaistnienia określonej przyczyny. Z tych względów nie można odeprzeć zarzutu naruszenia art. 361 § 1 k.c.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. orzekł, jak w sentencji. Mimo zaskarżenia wyroku w całości, pominięto uchylenie punktu pierwszego zaskarżonego wyroku zawierającego sprostowanie oczywistej omyłki w wyroku Sądu pierwszej instancji. Z treści skargi kasacyjnej nie wynika, aby powód kwestionował zaskarżony wyrok także w tym zakresie.

eb